

Buitenlands nieuws

Monitoring in voormalige Sovjet-Unie

Van 25-30 september 1995 vond in Pärnu, Estland, het congres Bird Numbers 1995 plaats, georganiseerd onder auspiciën van de European Bird Census Council (EBCC) en de 13e conferentie op rij (de vorige was in 1992 in Noordwijkerhout). Vrijwel alle organisaties die zich bezighouden met landelijke monitoring van vogels in Europa zijn op deze congressen vertegenwoordigd. Ditmaal waren er nogal wat vertegenwoordigers uit de voormalige Sovjet-Unie. Een gelegenheid dus om op de hoogte te blijven van recente ontwikkelingen.

Telprojecten

Nu de contacten tussen West en Oost soepeler zijn dan enkele jaren geleden, wordt duidelijk hoeveel onderzoek in het verleden heeft plaatsgevonden in de voormalige Sovjet-Unie.

De Baltische staten lopen voorop. Zij hebben wat sommige zaken betreft (fenologie-onderzoek) een traditie die meer dan een eeuw teruggaat, aanzienlijk langer dan bij ons. Landelijk monitoringonderzoek startte in 1983-84. In Estland en Litouwen worden punttellingen georganiseerd om algemene broedvogelsoorten te volgen; in Letland doet men dat via transecttellingen. Daarnaast bestaan er landelijke projecten voor soorten of soortgroepen en volgen de Esten hun wintervogels door driemaal per winter langs vaste transecten te tellen.

Het broedvogelmonitoringonderzoek heeft, ook voor ons, intrigerende resultaten opgeleverd. Kokmeeuwen bijv. blijken precies dezelfde ontwikkeling te hebben doorgemaakt als in ons eigen land: een toename tot in de jaren tachtig, maar een forse afname in de laatste jaren. In Letland nam de soort in 1986-94 met 60% af. Verder is opvallend dat de Boompieper de laatste jaren sterk afneemt, een geluid dat ook uit Zweden gehoord is.

Buiten de Baltische staten is landelijk monitoringonderzoek nog niet van de grond gekomen of blijft het beperkt tot periodieke tellingen van bijv. Ooievaar. Op korte termijn zal dat ook niet veranderen, gezien de enorme organisatorische problemen waarmee men kampt. Maar het is duidelijk dat het gist en borrelt en dat kleinschalige initiatieven van de grond komen.

Atlassen (in wording)

In West-Europa staat een tweede generatie broedvogelatlassen op stapel. De vorige versies, daterend uit de jaren zeventig en tachtig, zijn inmiddels toe aan revisie. De nieuwe atlassen

zullen complexer maar ook informatiever worden en niet alleen de aanwezigheid van broedvogels in kaart brengen, maar ook regionale dichtheidsverschillen kwantificeren. Met het inspirerende Britse voorbeeld voor ogen zijn Frankrijk, Zwitserland en Denemarken aan de slag gegaan.

In de voormalige Sovjet-Unie is men meestal nog niet zo ver dat al herhaling van atlasprojecten in het verschiet zit. Enkele Baltische staten, alweer, hebben al keurige broedvogelatlassen uitgebracht, maar elders werkt men nu hard aan een eerste (regionale) atlas. Dit is bijv. het geval in Oekraïne (wintervogels) en Moskou (broedvogels). De problemen zijn gigantisch, variërend van een schreeuwend tekort aan geld en menskracht tot gebrek aan vervoermiddelen en automatiseringsmogelijkheden. Aan inzet ontbreekt het echter niet, en de kennis van verspreiding en (soms) aantallen is verrassend groot. Voor de Europese Broedvogelatlas zijn vrijwel landdekkende kaartbeelden geleverd voor Wit-Rusland en Oekraïne en van grote delen van Noord-Rusland. Dit zijn enorm grote gebieden, zodat deze informatie een belangrijke aanvulling vormt op de bestaande kennis van de verspreiding van broedvogels.

Onbekende schatten

De oude machtstructuren in Oost-Europa zijn in razend tempo afgebrokkeld. Hoewel dit voor de lokale bevolking doorgaans weinig verbetering van de welvaart heeft betekend, staan er grote veranderingen op til. Zodra het financieel mogelijk is, zal intensivering van de landbouw naar westers model op gang komen. Daarom is het goed dat lokale ornithologen, soms samen met collega's uit West-Europa, veel moeite doen om vast te stellen hoe kwetsbare soorten ervoor staan en waar ze voorkomen. Dit met bescherming door reservaatvorming in

het achterhoofd. Hierbij zijn al spectaculaire resultaten geboekt.

In Letland, een landje ter grootte van Nederland, werd speciale aandacht besteed aan de Kwartelkoning. Uit extrapolatie van broedvogeltellingen in proefgebieden kwam aan het licht dat er zo'n 10.000 territoria aanwezig zijn. Ook Schreeuwarend (mogelijk 2000) en Ooievaar (9000) zijn opvallend talrijk. Via interpretatie van satellietfoto's probeert men nu op korte termijn de allerbelangrijkste broedgebieden te lokaliseren.

Zeearend (Roy Slaterus)

In Wit-Rusland was vanuit een vliegtuig onderzocht wat er nog over was van de ooit onmetelijk grote Pripjatmoerassen. Hoewel grotendeels in cultuur gebracht, werden fantastische riviermeanders, oibossen en moerassen ontdekt. Zeggemoerassen werden grondig bezocht, om te constateren of de wereldwijd bedreigde Waterrietzanger er voorkomt. Inderdaad zijn belangrijke populaties aangetroffen en de totale populatie in Wit-Rusland wordt nu op 3.400-6000 paren geschat. Wit-Rusland vormt daarmee, samen met Polen (2500-7500 paren), het kerngebied van deze soort die elders alleen voorkomt in enkele Oosteuropese landen (enkele honderden paren) en Rusland (aantal onbekend, 1000 of meer). Helaas worden nog steeds moerassen ontwaterd en in landbouwgrond omgezet. Door het ongeluk met de kernreactor in Tsjernobyl (1986) heeft Wit-Rusland dringend behoefte aan landbouwgrond, aangezien grote gebieden voor lange tijd niet meer bruikbaar zijn.

Er is overigens onderzoek verricht naar de gevolgen van de gedwongen evacuatie van het gebied voor broedende Ooievaars. Door het dichtgroeien van landbouwgronden (vermindering voedselaanbod) en het achterwege blijven van onderhoud aan woningen (vermindering nestaanbod) komt de soort hier in de problemen, los van de vraag in hoeverre de besmetting met radio-actief afval nadelige gevolgen heeft.

Fred Hustings & Ward Hagemeijer